

# KÖNYVISMERET HÁZIDOLGOZAT

Két könyv könyvészeti szempontú elemzése, összehasonlítása

Készítette: Bardi Betty

Konzulens: Buda Attila

PPKE Kiadói szerkesztő I. évfolyam

Budapest, 2007. június 12.

VANYÓ László: *Ókeresztény írók lexikona*. Budapest, 2004, Szt. István Társulat.

### A könyv műszaki adatai

Terjedelem: 456 oldal (28,5 nyomdai ív)

Méret: 160×230 mm

Gerinc vastagsága: 30 mm

### A könyv borítója

A kötet keménykötésben jelent meg, védőborítóval. A védőborítón a szerző neve a felső harmadban olvasható, alatta pontozott lénival elválasztva két sorban a kötet címe szerepel. A sorozatcím (Szent István Kézikönyvek) verzállal, a táblaborító bal oldalán, függőleges irányban olvasható. A B/1 felét egy 14. századi freskókép díszíti (Teológus Nüsszai Szent Gergely és Jeruzsálemi Szent Cirill), melynek adatait – a kép pontos fellelhetőségével egyetemben – a védőborító hátsó fülén olvashatjuk. A védőborítónak két alapszíne van, mely szépen harmonizál egymással. A zöld szín dominál, mondhatni a borító nagy része, a gerinc és a hátsó borító zöld, a B/1 pedig krémszínű, s így a betűk zöld színben pompáznak. A freskókép is zöld keretben helyezkedik el. Az első borítófül ezért krémszínű alapon zöld betűs, míg a hátsó borítófül zöld alapon krémszínű betűkből áll. A védőborító és a kötéstábla adatai egy az egyben megegyeznek – kivéve természetesen a füleket, illetve az azon szereplő szövegeket. A védőborító első füle (melyet valószínűleg a kiadó jegyez) arra fekteti a hangsúlyt, hogy Magyarországon eddig nem született olyan munka, amely lexikális formában, a történeti háttérrel felvázolva, életrajzi adatokat és részletes bibliográfiát közölve ilyen széleskörűen dolgozna fel az ókeresztény kor szerzőinek munkásságát. A hátsó fülön Vanyó László életrajzát, rövid munkásságát, valamint jelentőségét olvashatjuk. Az első és a hátsó előzéklap vákát. A gerincen csupán a szerző és a kötet cím olvasható. Az oromszegély fekete-ezüst színű. A borító 4-en a kötet ára (3200 Ft), ISBN-száma, valamint a kiadó neve szerepel.

### A könyv főszövegét megelőző járulékos részek

A címnegyed teljesnek tekinthető. A szennycímoldalon a kötet szerzője és címe szerepel – ez utóbbi verzállal szedve –, az oldal felső harmadában, középre zárva. A sorozatcímoldalon legfelül a sorozatcím (*Szent István kézikönyvek 10.*), majd a logo, nem sokkal lejjebb, középen a kötet szerzőjének, Vanyó Lászlónak a fekete-fehér fényképe (75×100 mm) látható, alatta a neve, valamint a születési és halálozási éve (1942–2003). A sorozatcímoldal alsó soraiban Nüsszai Szent Gergely egyik beszéde foglal helyet, idézőjelben (*Beszéd az elhunytakról*). A belső címoldal felső harmadában újra olvashatjuk a kötet szerzőjének nevét és a kötet címét, alul, középre zárva pedig a kiadó logóját, alatta a kiadó teljes nevét két sorban (*Szent István Társulat, Apostoli Szentszék Könyvkiadó*) végül ez alatt a kiadás helyét és évszámát (*Budapest 2004*). A copyrightoldalon a következő adatok szerepelnek: a kötet sajtó alá rendezője és a bibliográfia összeállítója, a szöveg gondozója. A kötet támogatóinak neve és logója (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Magyar Könyv Alapítvány, Oktatási Minisztérium, Felsőoktatási Pályázatok Irodája, Felsőoktatási Tankönyv- és Szakkönyv-támogatási pályázat) Itt szerepel az ISBN- és az ISSN-szám is, majd külön részben alul, középre zárva a kiadó neve, címe, a felelős kiadó neve, és a nyomdászati adatok (a nyomda neve és felelős vezetője).

Az 5., még paginázatlan oldalon a kiadó előszava olvasható (prof. Dr. Rózsa Huba írása). Ebből egyrészt megtudhatjuk, hogy az olvasó egy posztumusz kötetet vehet a kezébe ezzel a munkával, tehát a lexikon több ember kezének munkáját dicséri, hiszen a szerző halála után az egykori tanítványok fejezték be a lexikon munkálatait. Másrészt a kötet megjelentetésével a kiadó a szerző emlékének szeretne méltó módon tisztelegni. Végül abbéli reményében bocsátja útjára a kiadó a kötetet, hogy a magyar kereszténység, sőt egyúttal az egész magyar szellemi élet javát szolgálja e kiadvány. Az Előszó betűmérete feltűnően kisebb, mint az eddig megszokottak, melyet – a szerénységen kívül – nem látok indokoltnak, hiszen bőven elfért volna ezen az oldalon egy nagyobb betűméretű szöveg is.

A kötet 6. oldalán a lexikon használatához való tudnivalókat foglalta egybe a könyv szerkesztője (prof. Dr. Perendy László SchP), kinek neve és titulusa elsőként – a megszokottól eltérő módon – itt szerepel először. Betűmérete és terjedelme azonos az Előszóéval, tehát kb. fél oldalt foglal el. A tudnivalók elsősorban a szövegben előforduló különböző betűtípussal szedett szavak magyarázatára tér ki, illetve a bibliográfiában szereplő publikációk sorrendiségét hangsúlyozza, ezzel is megkönnyítve egy-egy problémakör tárgyalását a szakirodalomban.

A kötet 7. oldalától (ez az első paginával ellátott oldal) mintegy három oldalon keresztül az „Általános bibliográfia” kapott helyet, melyet a könnyebb áttekinthetőség kedvéért a könyvek típusa szerint csoportosítottak (I. Általános bibliográfia II. Szövegkiadások, fordítások, szöveggyűjtemények III. Lexikonok IV. Enciklopédiák V. Kézikönyvek, tanulmánykötetek).

## A főszöveg

A kötet egységes oldalszámozást alkalmaz, arab számokkal. A paginát a tükör alá, középre zárva helyezték el, a szövegbetűvel azonos típusú és nagyságú betűmérettel, s két oldalról egy kis lénia fogja közre a számokat.

A főszöveget a szövegtükrön belül két hasábra szedték. A kötet élőfejeket alkalmaz (már a 7. oldalról). Az élőfejek a szövegtükrön kívül találhatóak egy lénival elválasztva a hasábszélességű főszövegtől. A páros oldalakon balra vannak zárva, a páratlan oldalakon pedig jobbra. Fettel, kiskapitálissal szedettek, s olyan betűméretben, amely a lexikon címszavainak betűmérete is. A páros oldalon található élőfej az azon az oldalon elsőként olvasható szócikket tartalmazza, a páratlan oldalon található élőfej szócikke pedig az azon az oldalon utolsóként szereplő, megkezdett szócikket. A szócikkek kiemelve, fettel szedettek, a személynevek kiskapitálissal különülnek el a nem személynevektől. A bibliográfiai tanulmányok az egyes szócikkek után a főszöveghez képest apróbb betűsek és kurziváltak, ezzel is hangsúlyozva inkább a szócikkekhez tartozó szöveg fontosságát. A kötet belső tagolást nem alkalmaz, az egyes címszavak ábécérendben, folyamatosan találhatóak, olyannyira, hogy még az sem mondható el, hogy az új betűvel kezdődő szavak új oldalon kezdődjenek.

## Illusztrációk

A főszövegben illusztrációk nem találhatóak. A védőborítón lévő freskókép, illetve a sorozatcímoldalon látható fekete-fehér portré a szerzőről az egyetlen nem szöveges járulékeleme a lexikonnak.

## A főszöveget követő járulékos részek

Nincsenek

SZABÓ GYÖRGY: *Mediterrán mítoszok és mondák: Mitológiai kislexikon*. Bukarest, 1973. Kriterion Könyvkiadó.

### A könyv műszaki adatai

Terjedelem: 352 oldal (22 nyomdai ív)

Méret: 120 mm×170 mm

Gerincvastagság: 23 mm

### A könyv borítója

A könyv keménytáblás, kötött, védőborító nélküli. Sajnos nem merem bizton állítani, hogy eredetileg is védőborító nélkül jelent volna meg. A kötethez ugyanis nem lehet már hozzájutni, antikváriumban is csak ritkán, én a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárból kölcsönöztem a példányomat. A teljes borító alapszíne sötétkék. Az első táblán (borítócímlap) felül, kék színű alapon fekete, nagy betűvel, vastagon és verzállal szedve a kiadó neve található, majd középen jobbra egy álló, téglalap alakú négyszögben a kötet címe található három sorban. A B/1 alján a sorozat címe két sorban (Kézikönyvek) – ugyanolyan betűtípussal és mérettel, mint a kiadó neve – szerepel. Ezt követi közvetlenül a kiadó logója, mely az egész első táblát tekintve a jobb sarokban található.

A könyvtestet és a kötéstáblát összekötő első és hátsó előzéklapok üresek. A kötéstábla gerincén csupán a kötet címe szerepel. Az oromszegő fehér színű.

Fülszöveg nincs, talán ez is az eredeti védőborítón helyezkedhetett el.

A hátsó táblán (B/4) csupán a könyv ára található (32 Ft!), ISBN-számot és vonalkódot sehol nem találtam, ami szintén azt sejteti, hogy a védőborítón szerepelhetett ez a mai könyvkiadási gyakorlatban elengedhetetlen termékazonosító kód.

### A könyv főszövegét megelőző járulékos részek

A címnegyed teljesnek tekinthető. A szennycímoldalon csak a mű címét tüntették fel, a címoldal alkalmazzott betűméretnél kisebb fokozatból szedve, az oldal felső harmadában, balra zárva. A sorozatcímoldalon csupán a kötet szerzőjének neve szerepel a felső harmadban, jobbra zárva. A belső címoldalon (felül, balra zárva) a kötet címe és alcíme olvasható, ez utóbbi kisebb betűtípusból szedve. A címoldal utolsó adata a kiadó logója, alatta a kiadó neve, majd a harmadik sorban a kiadás helyének megjelölése, valamint a kiadás éve olvasható. Mindezek balra zárva helyezkednek el, harmonizálva a felső címsorral. Tipográfiaailag a mű címe uralkodik a belső címoldal, tehát ezek a sorok nagyobb betűtípusból vannak szedve, mint a kiadó neve, a megjelenés helye és évszáma. A címnegyed negyedik oldala, a copyrightoldal, első látásra szinte üresnek mondható: csupán a lektor nevét és a borítólap tervezőjének nevét találjuk itt egymástól tekintélyes távolságban: az előbbi legfelül, balra zárva, a másik adat legalul, szintén balra zárva helyezkedik el. Elmondható, hogy az összes címnegyedbeli szöveg verzállal szedett betűtípusból áll, s fettelt. A kötet igen régi, 1973-as kiadásának köszönhető talán, hogy egyetlen copyrightjel nem is található a copyrightoldalon. Szerzői, kiadói jogokra vonatkozó adatot egyet sem találunk, amely viszont ennek az oldalnak a legfontosabb része kellene hogy legyen.

A főszöveget megelőzi az olvasóhoz intézett mintegy ötoldalas (5–9. oldal) bevezető rész, melynek alkotója a kötet szerzője is egyben, bár ez nem egyértelmű, mivel csak a szöveg elolvasásakor derül ki, hiszen nincs aláírva. Csak a helyszín és a keltezés szerepel, ez viszont

helyesen, balra zárva. A 10–11. oldalon „A lexikon használatáról” szóló rész következik, melyben néhány rövidítést és útmutatót is találunk a szavak kereséséhez. Érdekes címmel ellátott rész következik ezután: a 12–13. oldalon a „Könyvészet” címszó alatt nem mást, mint a felhasznált irodalmat találjuk. Ezek számozottak, s egységesen a bibliográfiai gyakorlat tipográfiáját követik. Egy oldal várakozást (14. oldal) után a 15. oldalon kezdődik el a könyv legnagyobb terjedelmét kitevő lexikon (szószedet).

## A főszöveg

A kötet egységesen arab számjegyekkel paginázott, az első pagina a 6. oldalon van feltüntetve. Az első szövegoldal a megszokott és szabályos módon páratlan oldalon, itt a 15. oldalon kezdődik

A folyószöveget a szövegtükrön belül egy hasábra szedték. A címszavak ábécérendben követik egymást, bekezdéssel különülnek el. Kiemelésüket szolgálja még az is, hogy fettel szedettek. A kötet – a lexikonok bevett gyakorlatához méltón – élőfejeket alkalmaz, az élőfejekben egy-egy szócikk első három betűje szerepel, tehát rövidítést tartalmaznak. Páros oldalakon balra, páratlan oldalakon jobbra zárva találhatóak, s verzállal, valamint fettel szedettek. Szintén az élőfejekben találhatóak a paginák, ezek páros oldalon jobbra, páratlan oldalon meg balra zártak, tehát a gerinchez igazodnak, a gerincet mintegy tükörként képzelhetjük el (ez a tipográfiai megoldás az egész könyvön végigvonul). A verzállal s a főszövegével megegyező betűtípussal szedett élőfejeket egy üres sor választja el a főszövegtől. A címszavakon belül további kiemeléseket figyelhetünk meg, például az egyes címszóleírásokon belül, ha egy név címszóként a szótárban megtalálható, az kurzívval szedett; ha egy névhez/címszóhoz több jelentés is társul, akkor ezt fettel szedett sorszámokkal tünteti fel a kötet.

## Illusztrációk

A kötet illusztrált, a főszövegben elszórva, de tömbökben jelenik meg az összesen száz, fekete-fehér fényképes illusztráció, melyek a görög-római és keleti mondavilág alakjainak korabeli ábrázolásait mutatják. Az illusztrációk mellett, alatt vagy felett sorszám szerepel, majd a kép címe olvasható (általában az, hogy éppen ki látható a képen). Mindez ugyanolyan betűtípusú, de nagyobb betűméretű, mint a főszöveg. Közvetlenül egyszerre általában 8-9 illusztráció követi egymást, ezek elrendezése nem mondható szabályosnak.

## A főszöveget követő járulékos részek

A főszöveg a 346. oldalon ér véget, ezután közvetlenül, a 347–349. oldalon a képek jegyzéke található „A mellékletekről” címmel. Itt a számozás után a kép címe illetve a képen szereplő mitológiai alak neve szerepel, majd a képek fellelhetősége. Az illusztrációk jegyzéke ugyanabból a betűtípusból szedett, mint a főszöveg. Egy oldal várakozást (350. oldal) után a 351., páratlan oldalon a kolofonoldal zárja a sort, ahol a nyomdai impresszum is helyet kapott. Az oldal alján – hűen a könyvön következőleg végigvonuló tipográfiához – balra zárva megtudhatjuk, hogy a kötet két ország közös megállapodása keretében jelent meg, itt olvashatjuk továbbá a könyv irodalmi és műszaki szerkesztőjének nevét, s a lexikon részletekbe menő műszaki adatait is.

## Összefoglalás, a két lexikon több szempontú összehasonlítása

Formai szempontból a mediterrán lexikon különbözik nemcsak a Vanyó László-féle kötet felépítésétől, tipográfiájától, de a napjainkban kiadott könyvek külsejétől is. Mindez elsősorban természetesen a korbeli különbözőségekből fakad, hiszen az előbbi a hetvenes évek elején készült. A mediterrán lexikon ilyen értelemben vett „hátránya” a másik kötethez képest – véleményem szerint – az erénye is: a kevésbé szemet gyönyörködtető külső mellett szembetűnő és kuriózumnak számító könyvészeti adatokat is tartalmaz, ami csak a régi könyvkiadási gyakorlatban volt jellemző. Gondolok itt a kolofonoldal érdekes adatainak feltüntetésére, például hogy hány példányszámban jelent meg a kötet, ebből mennyi kötött, mennyi a pontos kiadói és nyomdai ívek száma, milyen papíron készült a könyv stb.

A tipográfiai hasonlóság például az előfej használata, a különbség az, hogy a Szabó György-féle munka rövidítéseket alkalmaz, ezzel nehezítve a lexikonban a szócikkek keresését, és ezzel a „tipográfiai” hiányossággal a tartalmi jellemzőit kissé csorbítja.

Mindkét kötet a főszövegen kívül járulékos részeket is tartalmaz, amelyek elengedhetetlenek egy-egy lexikonban – például bevezetőt, szakirodalomjegyzéket vagy tudnivalókat a lexikon használatához. Egyik sem esik túlzásba azonban, úgy érzem, ezek a „mellékletek” a kézikönyvek használatát segítik elő, ugyanakkor nem untatnak bennünket részletekbe menően.

Mindkét kötet belső szerkezete logikus és áttekinthető. Szabó György könyvének apró betűje nehezíti az olvasást, maga a könyv kézbe illő, s könnyebben forgatható, mint társa. Mindkét kötet funkcióját tekintve kézikönyv, de – méreténél fogva – praktikusabb, könnyebben mobilizálható, könnyebben kezelhető a mitológiai kislexikon. Bár megjelenését tekintve nem az esztétikus jelző jut először eszünkbe Szabó György lexikonával kapcsolatban, azt hiszem, tekintetbe véve, hogy majdnem annyi idős a kötet, mint én, megbocsátható ez a fajta hiányossága. A kötet erőssége inkább a tartalmi sokrétűség: hiánypótló, alapos, időtálló munka. Mindkét kötet egyaránt szól a szakmának és a művelt olvasóközönségnek. Ahogyan az ókeresztény írók lexikonának fűlszövegében olvashatjuk, Vanyó László munkája is egyedülálló könyvtörténeti szempontból, hiszen nem csupán az ókeresztény írókat mutatja be, hanem mintegy hat évszázad egész irodalmát, hiszen eretnek szerzők is helyet kapnak a lexikonban. Feltűnt, hogy mindkét kötet hangsúlyozza a maga unikalitását. Úgy érzem, nem alaptalanul: mindkét szerző hosszú, fáradságos kutatómunkájának gyümölcse ez a két könyv. Bizton állíthatom – megismerve mindkét munkát –, a művelt magyar olvasóközönség polcán is helyet kellene szorítani nekik.

Felhasznált irodalom:

GYURGYÁK JÁNOS: *Szerkesztők és szerzők kézikönyve. Osiris kézikönyvek.* Budapest, 2003, Osiris Kiadó.